

Realiya atamasi va uning tilshunoslikdagi o‘rni

Jo‘rayeva Gulnoza
TDTU
Katta o‘qituvchi

Annatatsiya. *Realiya atamasi tilshunoslikda til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro aloqani ifodalaydi. Realিয়া, asosan, ma‘lum bir madaniyatga xos bo‘lgan va boshqa tillarga tarjima qilishda qiyinchiliklarga sabab bo‘ladigan ob‘ektlar, hodisalar yoki ijtimoiy jarayonlarni anglatadi. Bu madaniy hodisalarning til orqali ifodalanishi, til va madaniyatning bir-biriga bo‘lgan ta‘sirini ko‘rsatadi. A.V. Fedorov va O.S. Ahmanova realiyalarni milliy madaniyatning xususiyatlarini aks ettiruvchi lingvistik birliklar sifatida ta‘riflaganlar. Realiyalarning tarjimasi turli xil muammolarni keltirib chiqaradi, chunki ular faqat bitta madaniyatga xos bo‘lishi mumkin, va bu boshqa tillarga o‘zgartirilganda konnotatsiyalar yoki madaniy ahamiyatlar yo‘qolishi mumkin.*

Realiyalarni tarjima qilishda ikki asosiy yondashuv mavjud: birinchisi - realiyani to‘liq tarjima qilish, ikkinchisi - uning asosiy mazmunini saqlab qolish. Tarjima jarayonida ba‘zi realiyalar madaniyatlararo muvofiqlashtirishni talab qiladi. Boshqa tillarga tarjima qilinayotgan realiyalarni ko‘pincha transliteratsiya, kalka, izohlovchi tarjima, analogik tarjima yoki madaniy moslashuv usullaridan foydalangan holda o‘zgartiradilar.

Kalit so‘zlar: *realiya, tilshunoslik, madaniyat, tarjima, madaniy kontekst, onomastik realiyalar, ekvivalentlar, terminlar, transliteratsiya, transkripsiya, kalka, kommunikatsiya.*

Термин «реалия» и его место в лингвистике

Жураева Гулноза
TDTU
Старший преподаватель

Аннотация. *Термин «реальность» в лингвистике относится к взаимосвязи между языком и культурой. Реальность относится в первую очередь к объектам, событиям или социальным процессам, которые характерны для определенной культуры и вызывают трудности при переводе на другие языки. Это показывает выражение культурных явлений посредством языка и влияние языка и культуры друг на друга. СРЕДНИЙ. Федоров и О.С. Ахманова определила реалии как языковые единицы, отражающие особенности национальной культуры. Перевод реалий создает различные проблемы, поскольку они могут быть специфичны только для одной культуры, и эти коннотации или культурные значения могут быть потеряны при переводе на другие языки.*

Существует два основных подхода к переводу реалий: первый – полный перевод реальности и второй – сохранение ее основного содержания. Некоторые реалии процесса перевода требуют межкультурной координации. Реалии, которые переводятся на другие языки, часто трансформируются с использованием таких методов, как transliteratsiya, калькирование, интерпретативный перевод, аналоговый перевод или культурная адаптация.

Ключевые слова: *реальность, лингвистика, культура, перевод, культурный контекст, ономастические реалии, эквиваленты, термины, transliteratsiya, транскрипция, калькирование, коммуникация*

The term “realia” and its place in linguistics

Jo‘rayeva Gulnoza
TDTU
Senior teacher

Annotation. *The term reality in linguistics expresses the interaction between language and culture. Reality refers mainly to objects, phenomena or social processes that are characteristic of a particular culture and cause difficulties in translating into other languages. This shows the expression of cultural phenomena through language, the influence of language and culture on each other. A.V. Fedorov and O.S. Akhmanova defined realities as linguistic units that reflect the characteristics of national culture. The translation of realities poses various problems, since they can be characteristic of only one culture, and when translated into other languages, connotations or cultural significance may be lost.*

There are two main approaches to translating realities: the first is to translate the reality in full, the second is to preserve its main content. Some realities require cross-cultural adaptation in the translation process. Realities that are translated into other languages are often transformed using transliteration, calque, interpretive translation, analogical translation, or cultural adaptation.

Keywords: *reality, linguistics, culture, translation, cultural context, onomastic realities, equivalents, terms, transliteration, transcription, calque, communication*

Realiya atamasi tilshunoslikda tilning tashqi dunyo bilan aloqasini, xususan, til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushuntirishda muhim o'rin tutadi. Realiya – bu til orqali ifodalanuvchi, o'ziga xos madaniy hodisalar, ob'ektlar yoki ijtimoiy jarayonlardir. Realiyaning tarjimasini boshqa tillarda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, chunki ularning konteksti faqat ma'lum bir madaniyatga xos bo'ladi, bu esa noto'g'ri talqin yoki madaniy kontekstning yo'qolishiga sabab bo'lishi mumkin.

Realiya tilshunoslikda madaniyatning tilga o'tishi jarayonini aks ettiradi. A.V. Fedorov realiyalarni milliy madaniyatning o'ziga xos belgilarini anglatadi, ular tilga o'ziga xos tarzda muhrlangan shakllar sifatida ifodalanadi. O.S. Akhmanova realiyalarni "tashqi lingvistik sohasidagi tushunchalar", ya'ni mamlakatning davlat tizimi, tarixiy va madaniy xususiyatlarini o'rganadigan terminlar sifatida ta'riflaydi. Bu ma'noda realiyalar tilning o'ziga xosligini va uning madaniy kontekstga bog'liqligini ko'rsatadi.

Realiyalar boshqa tilga tarjima qilinganda, ular turli xil qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Masalan, S. Vlahov va S. Florin realiyalarni "boshqa millatlar uchun begona bo'lib, milliy tarixiy muhitning tashuvchisi" sifatida ta'riflaydilar. Ular realiyalarni tarjima qilishda ikki asosiy yo'nalishni taklif qiladilar: birinchisi – realiyani to'liq tarjima qilish, ikkinchisi – uning asosiy mazmunini saqlab qolish. Komissarov V. esa realiyalarning boshqa madaniyatga tarjima qilinayotganda, ular ko'pincha noto'g'ri talqin qilinishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Realiyalar tilshunoslar tomonidan turli omillarga asoslanib tasniflanadi. N.I. Pamorozsky realiya tasnifini ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatlarga qarab amalga oshiradi. G.D. Tomahinning fikriga ko'ra, realiyalarni ijtimoiy va madaniy qatlamlarga asoslanib tasniflash zarur, chunki har bir xalqning o'ziga xosligini inobatga olish muhim. Ular, shuningdek, tilning leksikasida o'ziga xos ob'ektlar va hodisalarni aks ettiruvchi so'zlar sifatida mavjud.

G.D. Tomahinning ta'rifiga ko'ra, realiyalar, shuningdek, onomastik realiyalarni ham o'z ichiga oladi. Bu kategoriyaga geografik nomlar, tarixiy shaxslar, adabiy qahramonlar va boshqa madaniy va tarixiy xususiyatlarni ifodalovchi so'zlar kiradi. Bunday nomlar har doim milliy rangga ega bo'lib, ular boshqa tillarda ekvivalentga ega emas.

Realiyalar va terminlar o'rtasidagi farqni aniqlash muhimdir. Terminlar ilmiy yoki texnik tushunchalarni ifodalasa, realiyalar ko'pincha badiiy adabiyotda, she'rriyatda va madaniyatda o'z aksini topadi. Realiyalarning o'ziga xos xususiyatlari ularni terminlardan ajratib turadi, chunki ular ko'proq ma'naviy va madaniy kontekstga asoslanadi.

V.S. Vinogradov realiyalarni fon ma'lumotlari va madaniy o'ziga xoslikni aks ettiruvchi leksik birliklar sifatida tadqiq qiladi. Uning fikriga ko'ra, realiyalar tilning milliy madaniyat bilan qanday bog'liqligini ko'rsatadi. U turli realiyalarni sinflarga ajratadi: etnografik, mifologik, tabiatga oid, va

boshqalar. Bu tasniflama realiyalarni o'rganishda madaniy o'ziga xoslikni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi.

Realialarni tarjima qilishda ikki asosiy yondashuv mavjud: to'liq tarjima qilish yoki asosiy mazmunni saqlab qolish. Realiya atamasi til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni namoyon qiladi va tarjima jarayonida bu bog'liqlikni hisobga olish zarur.

Realialar tilshunoslikda muhim fenomenlardan biri bo'lib, ular o'ziga xos madaniy va milliy xususiyatlarni aks ettiruvchi lingvistik birliklardir. Realialar madaniyatlararo farqlarni tushunish va izohlashda katta rol o'ynaydi, chunki ular ko'pincha faqat bir ma'lum madaniyatga xos bo'lgan elementlarni ifodalaydi. Shuning uchun realialarni tarjima qilishda turli muammolar paydo bo'ladi, asosan ularning boshqa madaniyatlarda analoglari yoki ekvivalentlari yo'qligi bilan bog'liqdir. Tarjima jarayonida realialar madaniy konnotatsiyalar, geografik joylashuv, tarixiy voqealar va boshqa omillarni hisobga olishni talab qiladi.

Xalqaro realialar turli tillarda mavjud bo'lgan va global ahamiyatga ega bo'lgan realialar sifatida ta'riflanadi. Ular odatda bir nechta madaniyatlarda bir xil yoki o'xshash mazmunga ega bo'lgan ob'ektlar, hodisalar yoki tushunchalar bo'lishi mumkin. Xalqaro realiyalarni bir nechta kategoriyalarga ajratish mumkin:

1. **Geografik realialar:** Dunyodagi mashhur joylar, masalan, shaharlar, mamlakatlar, daryolar va dengizlar nomlari (masalan, London, Nyu-York, Amazon daryosi).

2. **Madaniy realialar:** Xalqaro madaniyatga ta'sir ko'rsatayotgan bayramlar va an'analar (masalan, Rojdestvo, Yangi yil).

3. **Tarixiy realialar:** Tarixiy voqealar va shaxslar (masalan, Ikkinchi jahon urushi, Napoleon).

4. **Ijtimoiy realialar:** Ijtimoiy tushunchalar (masalan, demokratiya, inson huquqlari).

5. **Texnologik va ilmiy realialar:** Global ilmiy yutuqlar va texnologiyalar (masalan, Internet, kompyuterlar).

6. **San'at va adabiyot realialari:** Xalqaro tanilgan san'at asarlari va adabiyot (masalan, "Romeo va Julia", "Avengers" kinolari).

Xalqaro realiyalarni tarjimishda madaniyatlararo farqlarni hisobga olish zarur, chunki ba'zi tushunchalar bir madaniyatda keng tarqalgan bo'lsa, boshqasida esa noma'lum yoki notanish bo'lishi mumkin. Shu sababli, realialar tarjimasi ko'pincha madaniyatlararo muvofiqlashtirishni talab qiladi.

Realialarni tarjima qilishda turli lingvistik yondashuvlar mavjud bo'lib, ular har bir til va madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olishni talab qiladi. Realialarni tarjima qilishda foydalaniladigan asosiy usullar quyidagilar:

1. **Translitteratsiya va Transkripsiya:** Translitteratsiya – bu realialarning asl yozuvidan tarjima tiliga grafemalar orqali o'tkazilishidir. Transkripsiya esa fonemalarning tarjimasi bo'lib, so'zlarning talaffuzi asosida amalga oshiriladi. Masalan, inglizcha "drugstore" so'zi o'zbek tilida "дpаrсtop" deb transkriblanadi. Bu usul ko'pincha shaxsiy nomlar, muassasa nomlari va davlat idoralari uchun ishlatiladi.

2. **Kalka:** Kalka – bu so'zma-so'z tarjima qilish usulidir. Masalan, inglizcha "freeway" so'zi o'zbek tilida "erkin yo'l" deb tarjima qilinadi. Kalka qilishda so'zning lug'aviy ma'nosi saqlanadi, lekin ma'no konnotatsiyalari ba'zan yo'qolishi mumkin.

3. **Tavsifiy yoki izohlovchi tarjima:** Bu usulda realia bevosita o'z tilidagi analogi bilan emas, balki noaniq tavsif bilan tarjima qilinadi. Masalan, "prairie schooners" – bu AQShda ishlatilgan, to'rt o'qli vagonlarni tasvirlaydi va u "kanvas bilan qoplangan muhojirlar vagonlari" deb izohlanadi.

4. **Analogik tarjima:** Bu usulda tarjima tilida mavjud bo'lgan o'xshash tushuncha yoki atama ishlatiladi. Masalan, inglizcha "pub" so'zi o'zbek tilida "qahvaxona" deb tarjima qilinadi. Ammo bu usulda ba'zida madaniy konnotatsiyalar yo'qolishi mumkin.

5. **Madaniy moslashuv:** Realialarni tarjima qilinayotgan til va madaniyatga moslashtirish orqali ularning tushunilishi osonlashtiriladi. Masalan, inglizcha "Thanksgiving Day" iborasi o'zbek tilida "Shukronalik kuni" deb tarjima qilinishi mumkin.

Tarjima jarayonida realialarni to'g'ri ifodalashda bir nechta qiyinchiliklar yuzaga keladi. Bu qiyinchiliklar asosan madaniy farqlar, til strukturalaridagi o'zgarishlar, va realialarning bevosita ekvivalentlari yo'qligi bilan bog'liqdir. Realialarni tarjimadagi asosiy qiyinchiliklar quyidagilardan iborat :

1. **Madaniy konnotatsiyalarning yo'qolishi:** Tarjima jarayonida realialarning madaniy boyligi, uning an'anaviy ahamiyati yo'qolishi mumkin. Masalan, rus tilidagi "samovar" so'zi o'zbek tilida "choynak" deb tarjima qilinsa, uning madaniy ahamiyati yo'qoladi.

2. **Analoglar yoki ekvivalentlarning mavjud emasligi:** Ba'zi realialarning boshqa tillarda bevosita ekvivalenti yo'q. Masalan, ingliz tilidagi "pub" so'zi o'zbek tilida "choyxona" deb tarjima qilinsa ham, bu madaniy va ijtimoiy kontekstni to'liq aks ettirmaydi.

3. **Geografik va iqlimiy realialar:** Geografik va iqlimiy realialar, masalan, "tundra" yoki "steppe", boshqa tillarga tarjima qilinganda o'z ma'nosini to'liq yo'qotishi mumkin.

4. **Tarixiy realialar:** Tarixiy realialar, masalan, "serflik huquqi" kabi tushunchalar boshqa madaniyatda boshqacha talqin qilinishi mumkin.

5. **Ko'p ma'nolilik:** Realialar ko'pincha bir nechta ma'noga ega bo'lishi mumkin, bu esa tarjima jarayonida qo'shimcha qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. Masalan, "tea" so'zi ingliz tilida "choy" va "kichik ovqat" ma'nolarini anglatishi mumkin.

Lingvistik strukturalar farqlari: Tillar o'rtasidagi grammatik va leksik farqlar realialarning tarjimasini murakkablashtiradi. Masalan, rus tilidagi "баранки" so'zi o'zbek tilida "halqali non" deb tarjima qilinadi, chunki o'zbek tilida bu realianing aniq muqobili yo'q. *Realialarni moslashtirishning asosiy strategiyalari:*

- *Analoglar yordamida moslashtirish:* Bu usulda tarjimon asl realianing ma'nosini saqlagan holda, uning mos keladigan yoki o'xshash ekvivalentini boshqa tilga o'tkazadi. Misol uchun, "drug store" (dori do'koni) so'zi o'zbek tilida "apteka" deb tarjima qilinadi.
- *Madaniyatlararo ekvivalentlar:* Ba'zida, tarjimon asl madaniyati o'ziga xos bo'lgan biror predmetni boshqa madaniyatda mavjud bo'lgan ekvivalentga aylantiradi. Masalan, inglizcha "Halloween" festivali, o'zbek tilida "Navro'z"ga o'xshash ta'rif berilishi mumkin.

Realialarni moslashtirish, bu tushunishni osonlashtiradi. O'quvchilar va tinglovchilar uchun tanish bo'lgan madaniyatga moslashtirilgan realialar tushunarli bo'ladi. Boshqa madaniyatlarga xos bo'lgan so'zlar va iboralar, moslashtirish orqali samarali tarjima qilinadi.

Realialarni moslashtirish quyidagi kamchiliklar kuzatilishi mumkin yani ba'zi madaniy o'ziga xosliklar yo'qolib ketishi mumkin. Realialar o'ziga xos rangni yo'qotishi mumkin, bu esa asarning haqiqiy kontekstini buzadi.

Realialarni tarjimada saqlash va moslashtirishda tarjimon, asl matnning madaniy va lingvistik xususiyatlarini yaxshi tushunishi kerak. Shuningdek, tarjimon realialarni tarjimaga qo'shishda ular orasidagi farqlarni va mos keladigan ekvivalentlarni topishda ehtiyotkorlik bilan harakat qilish kerak. Tarjimonning vazifasi – asl matndagi milliy xususiyatlarni yangi tilda saqlash, biroq uni yangi madaniyatga moslashtirishdir. Tarjimada saqlash va moslashtirishni uyg'un tarzda qo'llash matnning original xususiyatlarini va uning xalqaro ahamiyatini saqlashga yordam beradi.

Madaniyatga xos realia so'zlarini tarjimadan o'tkazishning eng muhim jihati, avvalo, qabul qiluvchi tomondan bo'lgan qabul qilish va reaksiyadir. Tarjimon, qabul qiluvchi tomoning ehtimoliy muammolaridan xabardor bo'lishi kerak va qabul qiluvchi tomoning bilim bazasini hisobga olgan holda, tarjima qilishning eng yaxshi usulini tanlashi zarur (Nida,2001).

Madaniyatga xos so'zlarni tarjima qilishdagi muammolar asosan noto'g'ri tushunchalar va izohlar tufayli yuzaga keladi. Madaniy so'zlarning maqsad tiliga to'g'ri yetkazilmasligi maqsad o'quvchilari uchun ba'zi salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Bunday salbiy oqibatlarining biri madaniy xato tushunishlar hisoblanadi. Bu, tarjimonning so'zni maqsad tili madaniyatiga noto'g'ri tarjima qilish usulini qo'llaganida yuzaga keladi. Agar tarjima matnida madaniy xato tushunishlar mavjud bo'lsa, maqsad o'quvchilari asl matndagi xabarni to'g'ri qabul qilmaydi. Shu

sababli, biz so‘zlarning turli ma’nolarini tushunib, xabarni noto‘g‘ri tushunishlarni oldini olishimiz mumkin. Madaniyatga xos so‘zlarni tarjima qilishda, ayniqsa tarjima jarayonini amalga oshirishda, madaniy tushunmovchiliklarni kamaytirish uchun tahlil o‘tkazish zarur (Vinogradov, 2005).

Misol uchun:

- ~ *Birpasdan keyin qaddimni rostlab, tanchaga oyog‘imni tiqib o‘tirdim. Hoji buvi allaqanday taxir suyuqlik ichirdi* (Hoshimov, 2015).
- ~ After a while, I stretched my legs to the ‘*tancha*.’ Hoji buvi made me drink something strange bitter liquid.

(*Sandal, tancha* – mahalliy isitish usuli. Markaziy Osiyo, Afg‘oniston, Eron, Turkiya, Yaponiya va boshqa Sharq davlatlarida uzoq vaqtdan beri ishlatilgan. Tanchaning bir tomonida yerni qazib, ichki qismi maxsus shakllanib, plitka bilan yopiladi. U stol bilan jihozlanib, usti ko‘rpa bilan yopiladi va ko‘mir yoki yog‘och bilan isitiladi.)

Bu misolda, "*tancha*" so‘zi faqat mahalliy madaniyatga xos bo‘lib, boshqa tillarga to‘g‘ri tarjima qilishda muammolar yuzaga keladi. Shuningdek, uning tarixi va foydalanilish joylarini bilmagan holda, boshqa madaniyat o‘quvchisi bu so‘zni noto‘g‘ri tushunishi mumkin.

Madaniy so‘zlarni tarjimadagi yana bir muammo – bu madaniy noto‘g‘ri tushunishlar.

Masalan:

- ~ *Nima uchundir onam tez-tez tolqon qilardi. Sababini keyin tushunganman. Non ko‘pligi uchun emas, kamligi uchun tolqon qilisharkan.* (Hoshimov, 2015)
- ~ I wander why my mom often prepared *tolqon*. Later, I realized the reason of preparing it. I found out that my parents could not supply members of our family with bread.

(*Tolqon* – turli donlardan, xususan makkajo‘xori, bug‘doy, arpa, non va mevalardan tayyorlanadigan ozuqa turi. Tayyorlanish usuli: qovurilgan donlar, quritilgan non yoki mevalar qirib, aralastiriladi. Agar istasangiz, shakar qo‘shishingiz mumkin.)

Bu holda, "*tolqon*" so‘zining tarjimasi boshqa madaniyatga xos bo‘lgan holda noto‘g‘ri tushunishlarga olib keladi, chunki bu aniq madaniy va tarixiy kontekstdan kelib chiqadi.

Madaniy so‘zlarni tarjimadagi yondashuvlar

Tarjimonlar ko‘pincha madaniyatga xos so‘zlar uchun to‘g‘ri tarjima usullarini tanlashlari zarur. Madaniy ekvivalentlar yoki tavsiflovchi tarjima usullarini qo‘llash orqali tarjimonlar madaniyatga xos so‘zlarni to‘g‘ri va mazmunli ravishda etkazishlari mumkin. Masalan, "*Chimildiq*" so‘zini "*muqaddas joy*" deb tarjima qilish, madaniy va diniy kontekstdan kelib chiqib, to‘g‘ri tushunilishini ta‘minlaydi.

Misol:

- ~ *Chimildiq – muqaddas joy. Unga xiyonat qilishni hayolingizga ham keltirmang.*
- ~ *Chimildik* is a sacred place for you. Don’t think about betraying.

(*Chimildiq*. Uzb. chimildiq va po‘pakning o‘xshashligi – fringed curtain (to‘ylarda ishlatiladigan zanjirli chiroqni o‘rab turgan mato).)

Madaniyatga xos so‘zlarni tarjimadagi eng keng tarqalgan qiyinchiliklardan biri – bu aniq madaniy ma‘lumotlarga ega bo‘lmagan o‘quvchilarga etkazish. Tarjimonlar bunday holatda, so‘zlarning mahalliy yoki madaniy ma‘nolarini o‘rgatish orqali o‘quvchining tushunishini osonlashtiradilar. Madaniy masalalar, asosan, madaniyatlar o‘rtasidagi farqlar, masalan, oziq-ovqat nomlari, bayramlar va madaniy konnotatsiyalar bilan bog‘liq bo‘ladi. Tarjimonlar, o‘z ishida, tarjimani to‘g‘ri madaniyatga moslashtirish uchun til lokalizatsiyasidan foydalanadilar.

Misol:

- ~ "*Supadagi xontaxta oldiga borib o‘tirdim. Dasturxonda to‘nkarib qolgan ikkita piyola bilan choynakdan bolak narsa yo‘q edi.* (Hoshimov, 2015)
- ~ I came and sat at the *xontaxta*. There were only a tea pot and two cups on it. (*Xontaxta* – uy jihozi; pastki stolning shakli to‘g‘ri yoki yumaloq bo‘lishi mumkin. U oshxona stolida ishlatiladi va shuningdek "pastki stol" deb ham ataladi.)

Adabiy asar har doim milliy zamin, milliy manfaatlar, muammolar va xususiyatlarni aks ettiradi. Bir millatdan boshqasiga o'tgan adabiyot xalqning bir-biriga bo'lgan tasavvurlarini boyitadi va kengaytiradi. Milliy rangni ifodalash, tarjimaga o'tishda eng murakkab vazifalardan biri hisoblanadi. Tarjima yordamida juda muhim adabiy asarlar boshqa mamlakatlarda yuzaga kelib, boshqa tillarda gaplashadigan odamlar uchun ochildi va mavjud bo'ldi. Tarjima o'zaro tanishish va xalqlarning boyishiga yordam beradi.

Misol:

~ "Insofli odamlar bevaga choyxona yonboshidagi pastak hujrani ajratib berishgan." (Hoshimov, 2015)

~ Honest people in the village gave a small house to the widow near the *choyxona*.
(*Choyxona* – jamoat kafezasi, asosan choy ichish uchun mo'ljallangan. O'rta Osiyo davlatlari, Eron va Turkiyada keng tarqalgan. U yerda alkogol ichimliklar sotilmaydi.)

Madaniy elementlarni tarjimaga to'g'ri yoritish, ularning milliy rangini saqlash adabiy asarning to'liq va haqiqiy ta'sirini o'tkazishga yordam beradi. O'zbek madaniyatida an'anaviy ravishda ishlatiladigan ba'zi o'simliklar yoki maxsus atamalar boshqa madaniyatda mavjud emas. Bunday hollarda tarjimonlar ko'pincha ma'lum bir an'anaviy tasavvurlarni saqlab qolish uchun tavsiflovchi yondashuvni qo'llaydilar.

Misol:

~ "Kechqurun o'sma ezib qo'yuvdim. Shu savil qurib qolmasin, deb qoshimga qo'ya qoluvdim."

~ In the evening, I squeezed some *tumor (usma)*. In order not to spoil it, I polished it on my eyebrows

(*O'sma* – o'simlik turidan biri bo'lib, asosan O'rta Osiyo hududida o'sadi, O'zbek ayollari uning barglarini siqib, qosh va kirpiklarga bezak sifatida yoki davolash maqsadida ishlatadilar.) Xulosa qilib, realialarni tarjima qilish jarayoni tilshunoslik va madaniyatlararo kommunikatsiyaning muhim aspektlaridan biridir. Tarjimada yuzaga keladigan qiyinchiliklar va muammolarni yengish uchun tarjimonlar madaniyatlararo farqlarni hisobga olishlari, lingvistik yondashuvlarni to'g'ri tanlashlari kerak. Madaniyatlararo realialarni to'g'ri va samarali tarjima qilish, til o'rganish va interkultural kommunikatsiyani rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Axmanova, O. S. *Realialarni tilning tashqi va ichki elementlari sifatida tasniflash. // Tili va madaniyati: Tashqi va ichki tizimlar.* – Toshkent: Uzbekiston, 1995. – 180-185-betlar.
2. Barxudarov, L. S. *Realia va tarjimashunoslik: tilshunoslik va madaniyatshunoslik masalalari.* – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2014. – 250 c.
3. Fedorov, A. V. *Tarjimonlik faoliyati.* – Moskva: Vysshaya shkola, 2011. – 350 b.
4. Hoshimov, O'. "Dunyoning ishlari" *Yangi asr avlodi.* – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 20-57 b.
5. Munday, J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications.* – New York: Routledge, 2016. – p. 35.
6. Nida, E. *Language and Culture: Contexts in Translation.* – New York: Mouton de Gruyter, 2001. – 326 p.
7. Newmark, P. *Approaches to Translation.* – Oxford: Pergamon Press, 1981. – 228 p.
8. Vinay, J. P., & Darbelnet, J. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation.* – Amsterdam: Benjamins, 1995. – 369 p.
9. *The Advanced Learner's Dictionary of Current English.* – Oxford: Oxford University Press, 2002. – p. 239.
10. Бархударов, Л. С. *Язык и перевод.* – Москва: Наука, 1976. – 256 с.
11. Бархударов, Л. С. *Теория перевода и практика переводческого дела.* – Москва: Высшая школа, 1992. – 288 с.

12. Виноградов, В. С. *Лексические вопросы перевода художественной прозы*. – Москва: Просвещение, 1978. – 215 с.
13. Виноградов, В. С. *О типах и уровнях перевода*. – Москва: Просвещение, 1986. – 220 с.
14. Виноградов, В. В. *Введение в общую лингвистику*. – Москва: Наука, 2005. – 214 с.
15. Влахов, С., Флорин, С. *Неперевод в переводе. Реалия*. В сб. *Искусство на перевода*. – София, 1969. – 186 с.
16. Комиссаров, В. Н. *Теория и практика перевода*. – Москва: Высшая школа, 1990. – 232 с.